

Skal vi ikke synge den om stjernerne, der nejer? ...

... spurgte Søren i 1. klasse.

En af Sørenes yndlingsange var "I østen stiger solen op", og af en eller anden grund havde han åbenbart bidt mærke i udtrykket "Og alle stjerner nejer sig, når østens sol går frem". Måske havde udtrykket skabt billeder på hans indre nethinde, måske havde han bare studset over udtrykket – i hvert fald havde han lagt mærke til formuleringen. Jeg er overbevist om, at det er sundt og udviklende for børnenes tanker og ideverden at møde den slags udtryk, som de umiddelbart studser og måske går og gransker over.

... af Inger Ubbesen
Folkeskolelærer
Cand.pæd.mus
Afholder kurser i musik og
praktisk musik undervisning
Lektor på Århus
Lærerseminarium

Det er én af begrundelserne for at synge med børn, og der er mange andre. En af mine kolleger, Birgit Nielsen, har for nylig gennemført et projekt om morgensang i indskolingen på en skole i Århus, og en af de deltagende elever fra 1. klasse mente, at ideen med at synge morgensang var, "at man får stemmen så glat og yndig, så man ikke er hæs i skolen". Det er en fantastisk og forunderlig formulering, synes jeg, som i min tolkning udtrykker elevens fornemmelse af 'lethed og velbefindende' efter morgensangen – det kan give psykisk velbefindende at synge, en anden begrundelse for at synge.

I et historisk perspektiv har sangen altid haft en betydningsfuld plads i musikundervisningen. Oprindeligt blev faget *sang* indført i 1848-loven for at forbedre kirkesangen – og senere i 1958 kom faget til at hedde *sang og musik*. Nu hedder det musik, og lad os håbe, det bliver ved med at figurere som fagområde i skolen. I et musikpædagogisk perspektiv er sangen og stemmen også en vigtig faktor. Stemmen som "instrumenternes konge" er nok det instrument, vi først udøver musik med. Den er en del af kroppen, så det instrument er altid med os. Alle børnene møder op i skolen med det instrument. Stemmen og kroppen må være udgangspunktet for musikundervisningen.

I det nypublicerede materiale *Musik i luften*, som jeg har lavet sammen med Susanne Hvitved, taler vi om tre måder at forholde sig til sang og sange på:

- Sange som indhold

En af grundene til at synge kan være et ønske om, at børnene skal udvikle et forhold til den kulturskat, vores sange udgør. I den forbindelse tror jeg, det er væsentligt at sætte fokus og vælge sange ud, så børnene oplever, de får sangene lært i en grad, så de virkelig kan synge med. Jeg tror, det er af afgørende betydning for børnenes forhold til sangene, at der arbejdes med dem, så de får dem lært. I mange sange er der en stor mængde tekst, som de fleste børn har svært ved at læse. På Lisbjergskolen aftalte vi i god tid, hvilke sange vi ville synge til morgensang, så lærere ud over musikkollegerne havde mulighed for at arbejde med teksterne med børnene. Et af biprodukterne af denne ordning mandede ud i "*Syng og læs eller læs og syng*". Det er et dansk/musikmateriale til indskolingen med øvelser og opgaver, der tager udgangspunkt i sangtekster. Nogle af opgaverne er formelle træningsopgaver; men andre handler om at få børnene til at få øje på og forholde sig til teksternes indhold fx ved at tegne noget fra et vers: En opgave i forbindelse med *Snemand Frost* lød fx sådan:

“Sangen som hjerte og lunge i skolen”

- *Dansk Sang tager temperaturen på skolesangen. Hvor godt er det lige, det går?*
- *Der er morgensang på mange skoler!*
- *Børn elsker at synge, men er musiklærerne dygtige nok til at give børnene store sangoplevelser?*
- *Er det rigtigt, at man synger mest på skolerne i Jylland?*
- *Har friskolen en mere aktiv fællessangstradition end folkeskolen?*
- *Kan det overhovedet betale sig at værne om den danske skolesang i disse globaliseringstider? Bliver vi ikke kørt over af de mange engelske popsange alligevel?*
- *Er der noget lummert og reservatagtigt over de danske sange?*
- *Den frivillige musikundervisning i skolen har det rigtig skidt, og det går ud over korene. Hvor mange skolekor af i dag kan forresten synge en trestemmig sats?*
- *Hellere stjerne for en aften end én uudslukkelig stjerne blandt mange, som har været med til at løfte i flok i skolens kor.*

I en artikelserie undersøger Dansk Sang, hvordan skolesangen rent faktisk har det, ligesom der sættes fokus på beslægtede områder med fokus på børnesang.

- Tegn et vers, og lad os gætte, hvilket vers det er!
- Kan du lave sangen om til en tegneserie?

Det kan være svært for musiklæreren alene med det timetal, der er tildelt faget, at få tid til at lære børnene “de teksttunge” sange, og jeg synes ikke kun, det påhviler musiklæreren at sikre børnenes kendskab til den del af sangene, vi forbinder med den danske kulturskat. Det må være en opgave, man samarbejder om i skolen.

Personligt har jeg altid som dansk- og musiklærer valgt og fundet sange, der indholdsmæssigt relaterede sig til det, vi arbejdede med i klassen; men jeg har også altid haft min lille private kanon med sange, som jeg synes, de kommende generationer også fortjener at kende.

- Sange som middel

Her bruger vi sangene som middel til at lære noget andet, fx til at forstå musikfaglige begreber som *form, omkvæd, improvisation, puls, rytme osv.* eller til at udvikle børnenes musikalitet gennem puls og rytmeformfølelse.

En sang som “Koen har fire ben”, som nok er kendt af de fleste efterhånden, er en rigtig god sang, når man gerne vil lære eleverne, at der er noget, der hedder “et slag” og “to slag” osv. Sangen udgør på

den måde en ramme om en aktivitet; eller man kan sige, sangen har en indbygget leg eller aktivitet eller øvelse, der netop udfordrer den kompetence, man gerne vil udvikle. En sang som *Nu går Olsen amok* er et andet eksempel fra *Musik i luften*, som fokuserer på kropslig rytmeformfølelse – en væsentlig musikalsk kompetence. Se side 60.

Mange af de sange, vi arbejder med under denne kategori, indeholder elementer af leg, og det **kan** godt give problemer, hvis børnene kun opfatter det som “fis og ballade”. Der er en hårfin grænse mellem det konstruktive skøre, sjove og engagerende og det destruktive “fis og ballade”. Det kan godt være, at det kan være svært at skelne det ene fra det andet, hvis man står uden for døren til musiklokalet og lytter, men er man inde i lokalet, er man ikke i tvivl. Min pointe er, at børnene skal vide, hvad meningen er med en aktivitet. Jeg hørte engang en musiklærer sige, at hun konsekvent undgik at bruge betegnelsen “leg” om de aktiviteter, der foregik i musiklokalet. Legen er forbundet med en grad af frivillighed, som ikke gælder for de aktiviteter, der igangsættes i musiklokalet. I musiklokalet “leger” vi ikke – vi øver os, og vi træner og vi udvikler os. Det er ikke, fordi det er forbudt at *ha’ det sjovt*; men det er ikke det primære mål. Og når vi nu er ved det, så har jeg oplevet mange musiklærere – inkl. mig

Cd: C24

Nu går Olsen amok

Musik og tekst: Inger Ubbesen

Swing reggae

Dm⁷ Gm A⁷ Dm

Nu går Ol-sen a-mok. Han la-ver ryt - me-boks med sin krop.
Ol - sens ryt-me er fed. Kom ven-ner nu vil vi væ - re med.

Musik og tekst: Copyright © Folkeskolens Musiklærerforening, Herning

- Start med at stå i en rundkreds.

- Lav så denne rytmeboks:
Bliv ved, til alle er med.

Rytmeboks	1	2	3	4
klap			X	X
tramp	X	X		

Sådan kan man altså lave en rytmeboks med kroppen (bodypercussion).

- Lær nu eleverne sangen ovenfor.
- Del klassen op i to grupper. Den ene gruppe synger, og den anden laver rytmeboks. Byt, så begge grupper prøver.
- Lad klassen synge og "rytme" selv, mens læreren spiller klaver eller guitar.
- Del så klassen op i grupper, og lad dem lave deres egen rytmeboks med kroppen.
- Skemaerne på næste side afspejler en progressiv tænkning.
I første omgang er der reduceret i mulighederne ved kun at have to lyd-kilder.
I næste omgang er der tre lyd-kilder, og de er fastlagt på forhånd.
- Se i øvrigt rytmeboksene bagest i afsnittet.
- Man kan også lave rytmer, der ikke skal skrives ned.

selv – for hvem det er et succeskriterium, at børnene har det *sjovt*. Sådan tænker jeg ikke mere, og jeg undgår helst at bruge det ord, *sjovt*. Det minder mig for meget om overfladisk underholdning – jeg vil meget hellere tale om *engagement og glæde*; det er forbundet med dybde og kvalitet.

- Sange som syngaktivitet

Denne kategori er opdelt i to undergrupper, hvor der er fokus på det at synge ud fra:

- et fysiologisk aspekt, hvor det handler om at udvikle sund stemmebrug
- et psykologisk aspekt, hvor det handler om vigtigheden af at kunne udtrykke sig i sang

Jeg vil først knytte nogle kommentarer til det fysiologiske aspekt. De fleste børn i skolestarten er glade for at synge, og de synger gerne – hver med "deres næb". Men de skal ikke blive ret gamle, før de bliver generte og kvier sig ved at synge. Linda Vilhemsens har i bogen *Når børn synger, hva' så?* nogle bud på, hvorfor det forholder sig sådan, og også bud på, hvad man kan iværksætte for at imødegå dette fænomen. Hun taler om stemmebevidsthed: At det er vigtigt, børn gør sig erfaringer med deres egen stemme, så de kommer til at kende den og bliver bevidst om, hvad de kan med den.

En væsentlig pointe i denne sammenhæng er, at børnene skal have mulighed for at høre deres egen stemme alene i rummet. Inspireret af hendes ideer har vi i *Musik i luften* et afsnit, der hedder *Vi synger og leger med stemmen*. En del af sangene i det afsnit har "huller" til lyde, som børnene skal finde på, og flere steder er der tale om små solistiske fraser. Fx er der en spøgelsessang, hvor børnene først i en fællessang kalder forskellige spøgelse frem. Bag et forhæng sidder der så forskellige spøgelse: baby-spøgelse, monsterspøgelse, operasangerspøgelse osv., som på skift udfolder sig.

I sangen er der indbygget et gætte-aspekt, og her har børnene deres fokus, – de glemmer at være generte – de synger alene og udforsker og eksperimenterer med deres stemme. Se sangen "Spøgelse giv lyd" på side 62.

I *Fællesmål* er det implicit et mål, at børn skal lære at synge rent. Vejen dertil går gennem det at bruge

stemmen overhovedet, og som musiklærer må man være varsom med at kræve "renhed".

I første omgang er det vigtigere, at børnene synger med, end at de synger rent. Derfor kunne man sige, at idealet af sangen i indskoling ikke er tonal renhed, men "engageret allestemighed."

Det psykologiske aspekt peger på vigtigheden af at kunne udtrykke sig i sang. Jeg vil ikke gå ind i videnskabelige redegørelser på dette felt, men vælger at fremlægge, hvordan jeg har forstået denne problemstilling. Jeg udlægger det på den måde, at eftersom vi alle er født med en stemme, og eftersom det at synge er en naturlig udtryksmåde for alle mennesker, må det være vigtigt, vi også bruger og udvikler denne "kanal". Den er et "justeringsredskab" i forhold til vores velbefindende. Personligt har jeg mange gange oplevet, at det at give sig til at synge er livgivende, og den oplevelse tror jeg ikke, jeg er ene om jf. indledningen. Der er sange til forskellige lejligheder og til forskellige sindsstemninger – og det gælder også i forhold til børnene i indskoling. En sang og melodi som *Højt mod nord* inviterer til kraftige stemmer, hvorimod fx *Op, al den ting* maner til mere stille sang - eftertænk-somhed. En stille nynnen kan være udtryk for lige så stor glæde og harmoni som en sang med fuld knald på.

Min mor havde en sangbog, der hed "Syng dig glad" – den titel siger jo det hele. ☐

Spøgelse giv lyd

Musik og tekst: Lars Bonde

Swing

Dm A7

Spø-gel - se giv lyd. Spø-gel - se giv lyd. Vi er ik - ke ban - ge for dig,

Dm A7

nej. Spøgl'-se syng en sang spøgl'-se syng en sang.

A7 Dm Spøgelset improviserer over akkordgangen

Hvis du tør, gør det nok en - gang. Uuuh Ååhh

Klaverstrum

Dm A7

- Syng sangen, og agér selv spøgelse. Syng sangen igen, og lad alle børnene være spøgelser, så de er fortrolige med formen og ideen.

- Forberedende ideer og øvelser til spøgelsesimprovisation:
 - Hvordan lyder et spøgelse, når det synger på én tone? På to toner? På tre?
 - Hvordan lyder et bange, rasende, uhyggeligt, babyspøgelse?
 - Leg med forskellige udtryksformer, glissando, crescendo, diminuendo ...

Ide til gætteleg:

Lad tre elever gå bag en skærm, og fortæl klassen, at der bag skærmen er en spøgelsesfamilie – en far, en mor og et baby-spøgelse. De tre elever bag skærmen fordeler selv rollerne imellem sig. Spøgelsessangen synges, og efter improvisationen skal resten af klassen gætte, hvilket af spøgelserne, der sang. Spøgelseerne skiftes altså og bestemmer selv rækkefølgen.

- Gættelegen kan gøres mere udfordrende ved at synges sangen tre gange og lade de tre spøgelser improvisere over en akkordgang på skift. Klassen skal så huske rækkefølgen.
- Stemmerne kan gøres mere uhyggelige, hvis der synges i en mikrofon, hvor der er skruet godt op for rumklngen.

Musik og tekst: Copyright © Folkeskolens Musiklærerforening, Herning

